

---

УДК 351.74:355.23:37.091.214-027.236

**Сергій Володимирович Серховець,**  
*старший викладач кафедри кінології Національної академії Державної  
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,  
м. Хмельницький*

## **РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АВТОРСЬКОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДО КІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

*У статті подано зміст, порядок проведення та результати експериментальної перевірки ефективності авторської програми підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.*

**Ключові слова:** *авторська програма, кінологічне забезпечення, оперативно-службова діяльність, підготовка майбутніх офіцерів правоохоронних органів.*

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** Актуальність авторської програми підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності пов'язана з необхідністю вирішення низки важливих завдань: формування та розвиток спеціальних професійних знань, умінь та навичок кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності; формування позитивної мотивації до професійної діяльності; удоско-

© Серховець С. В.

---

**225**

---

налення структури та змісту освітнього процесу з навчальних дисциплін кафедри кінології.

Однак будь-які нові системи та моделі навчання, виховання, формування чи розвитку, методика чи методичні рекомендації, запроваджені до освітнього процесу, повинні перевірятися, порівнюватися з будь-якою іншою системою і рекомендаціями, що обумовлює проблеми якісного і кількісного порівняння традиційної і нової удосконаленої методики [1].

Загальнонаукові методологічні підходи проведення педагогічних досліджень розкриті у працях Ю. Бабанського (проблеми підвищення ефективності педагогічних досліджень), Б. Гершунського (педагогічна прогностика), Дж. Гласса, Дж. Стенлі (статистичні методи в педагогіці та психології), С. Гончаренка (методологічні характеристики педагогічних досліджень), Н. Кузьміної (методи системного педагогічного дослідження), А. Киверялга (методи дослідження в професійній педагогіці).

**Результати аналізу останніх досліджень і публікацій** показують, що особливості розробки та використання авторських програм навчальних дисциплін під час підготовки фахівців до професійної діяльності розкриті у працях М. Головка та О. Міхеєвої [2], С. Васіва [3], І. Маріонді [4], О. Задорожної [5] та інших.

Однак досі поза увагою дослідників залишається пошук найбільш ефективних шляхів удосконалення структури і змісту фахової підготовки майбутніх офіцерів підготовки правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

**Мета статті** – висвітлення результатів експериментальної перевірки ефективності авторської програми підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Дослідно-експериментальна перевірка ефективності авторської програми підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності проводилася на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Бог-

---

дана Хмельницького. До експериментального дослідження було залучено 175 курсантів 1–3 курсів (напрямок підготовки “Охорона та захист державного кордону”). Основними ознаками для їх відбору стали: приблизно однаковий рівень підготовки; однаковий середній вік; приблизно однаковий рівень навчальної успішності; єдині організаційні умови навчання (навчальні програми, плани, напрям підготовки, курс навчання) [6, с. 87]. Розподіл курсантів на контрольні та експериментальні групи здійснено на початковій стадії планування експерименту. Контрольні групи було об’єднано в контрольну групу, яка становила 89 курсантів, а експериментальні групи – в експериментальну, яка становила 86 курсантів.

Дослідно-експериментальній перевірці ефективності формування готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності за авторською програмою підготовки (формувальний експеримент) передували аналіз теорії та практики кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів, з’ясування сутності та змісту поняття “кінологічне забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів” [7], а також узагальнення висновків з проблеми формування готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності. З цією метою нами було проаналізовано навчальні, тематичні плани, робочі навчальні програми, навчально-методичне забезпечення дисциплін, які вивчають майбутні офіцери на кафедрі кінології, проаналізовано відгуки керівників структурних підрозділів органів охорони кордону на офіцерів-випускників щодо результатів їх професійної діяльності з кінологічних питань, опрацьовано щорічні огляди результатів підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в оперативно-службовій діяльності правоохоронних органів, здійснено аналіз попереднього особистого досвіду освітньої діяльності та служби в підрозділах охорони кордону на кінологічних посадах.

Визначення сутності, змісту і структури готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення опера-

---

тивно-службової діяльності, обґрунтування критеріїв, показників і рівнів зазначеної готовності стало подальшим етапом дослідження [8–10].

У структурі зазначеної готовності виокремлено когнітивний, мотиваційний та діяльнісний компоненти [8], критерії та показники яких дозволили визначити обсяг та якість знань з кінологічних питань, необхідних для вирішення професійних завдань, пов'язаних з кінологічним забезпеченням оперативно-службової діяльності, уміння працювати з різними джерелами інформації, ступінь сформованості мотивації, свідомого ставлення до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності, інтерес до безперервного самовдосконалення через організацію самоосвітньої діяльності, а також ступінь набуття практичних навичок й умінь застосовувати теоретичні знання для вирішення завдань професійної діяльності.

Для забезпечення можливості оцінювання готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності виокремлено інтегральний показник зазначеної готовності, яким виступає навчальна успішність курсантів [9]. Використання інтегрального показника дозволило оцінювати готовність за трьома рівнями (низьким, середнім та високим) та визначити стан сформованості готовності зазначеної категорії військово-службовців до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності (вхідний контроль).

Результати аналізу стану підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності (констатувальний експеримент першого порядку) дозволили визначити низку суперечностей: між інноваційним змістом (обумовлений суспільно-політичною та воєнною обстановкою) програми підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності в сучасних умовах і традиційними формами, методами, засобами навчання; між наявністю досвіду кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності мотоманеврених груп, оперативно-бойових прикордонних комендатур на південно-східних рубежах держави та недостатньою реалізацією практичних питань підготовки майбутніх офіцерів.

---

Констатуємо той факт, що результати аналізу навчальної успішності курсантів контрольної та експериментальної групи з дисциплін кафедри кінології засвідчили, що високому рівню готовності до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності відповідає 9,7 % курсантів (17 осіб), середньому – 47,4 % (83 курсанта), низькому – 42,9 % (75 курсантів). Крім того, для уточнення стану сформованості зазначеної готовності за кожним компонентом додатково було використано тестування, ситуативні завдання, методи експертного оцінювання та математичної обробки даних, а також проведено анкетування та опитування курсантів на предмет самооцінки їх компетентності з питань кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

Визначення стану сформованості готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності було передумовою для визначення шляхів удосконалення структури і змісту фахової підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності.

Формування теоретичних знань майбутніх офіцерів правоохоронних органів, пов'язаних з кінологічним забезпеченням оперативно-службової діяльності, виховання їх потреб, інтересів, мотивів, спрямованих на подальший саморозвиток і самореалізацію, а також удосконалення умінь та навичок ефективного вирішення практичних завдань професійної діяльності є можливими за умови визначення оптимальної структури і змісту підготовки майбутніх офіцерів-правоохоронців.

З цією метою було розроблено авторську програму підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності [10].

Формування готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до зазначеного виду діяльності здійснювалося через систему аудиторних та позааудиторних навчально-виховних заходів, визначених авторською програмою підготовки.

До навчальних заходів було зараховано аудиторні (лекції, індивідуальні, групові та практичні заняття, контрольні заходи) та позааудиторні (індивідуальне завдання, підготовчі, тренувальні вправи, ви-

---

конання індивідуального завдання декількома курсантами, ознайомлення з нормативними актами, які визначають порядок підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в підрозділах кордону, ознайомлення з науково-популярною літературою, довідковими виданнями) заходи.

Окреслені навчальні заходи спрямовані на формування когнітивного (формування теоретичних знань стосовно кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності, які необхідні для виконання обов'язків за посадовим призначенням) та діяльнісного (включає уміння та навички, які необхідні для ефективного вирішення практичних завдань професійної діяльності, пов'язаних з кінологічним забезпеченням) компонентів у структурі готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до кінологічного забезпечення.

Низький рівень сформованості готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності за когнітивним та діяльнісним компонентами (за когнітивним компонентом 36,0 % курсантів контрольної групи і 44,2 % курсантів експериментальної групи, за діяльнісним – 67,5 % курсантів контрольної групи та 65,0 % курсантів експериментальної групи) обумовили потребу у внесенні змін до методики організації та проведенні занять.

Особливостями організації занять за авторською програмою підготовки стали:

до основи підготовки покладено практичні дії курсантів щодо кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності прикордонних підрозділів на фоні конкретної навчальної обстановки з використанням адаптованих ситуаційних завдань з практики оперативно-службової діяльності підрозділів охорони державного кордону (приклади позитивних дій прикордонних нарядів);

доповнення позааудиторних навчальних заходів додатковими заняттями, які спрямовані на ознайомлення курсантів з науковими основами дресирування службових собак;

використання активних методів навчання, які спрямовані на розвиток у курсантів творчого самостійного мислення, активізацію на-

---

вчально-пізнавальної діяльності, формування умінь і навичок нестандартного розв'язання завдань професійної діяльності.

Для ефективного впровадження аудиторних та позааудиторних навчально-виховних заходів авторської програми підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності нами розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам вищих військових навчальних закладів [11].

Крім того, під час розробки зазначеної програми нами удосконалено навчально-матеріальне забезпечення та оновлено фонд спеціальної фахової літератури [12–15], яка використовувалася курсантами під час індивідуальної роботи та підготовки до навчальних занять.

Поточний та підсумковий контроль успішності курсантів експериментальної групи дозволили констатувати той факт, що кількість курсантів з низьким рівнем готовності за діяльнісним компонентом зменшилася на 25,5 %. Кількість курсантів з середнім та високим рівнем готовності збільшилася на 15,1 та 12 % відповідно.

У свою чергу в контрольній групі, яка навчалася за традиційною системою та існуючою робочою навчальною програмою, кількість курсантів з середнім і високим рівнем готовності за діяльнісним компонентом збільшилася несуттєво (за низьким рівнем зменшилася на 7,9 %, за середнім та високим рівнем зросла на 4,5 та 3,6 % відповідно).

Інтегративність дисциплін, що вивчалися на кафедрі кінології за існуючої системи підготовки, внесення змін і доповнень до авторської програми підготовки за рахунок тем, які відображають особливості кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності в сучасних умовах, а також особливості організації та проведення занять, стали експериментальним фактором для підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів. Це дозволило констатувати, що кількість курсантів експериментальної групи за когнітивним компонентом з низьким рівнем готовності до кінологічного забезпечення зменшилася на 22,1 %, а з середнім та високим рівнем збільшилася на 12,8 та 9,3 % відповідно.

---

Крім того, ефективною складовою експериментального фактора підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників у контексті кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності за когнітивним та діяльнісним компонентами стало те, що до завдань на стажування курсантів у підрозділах охорони державного кордону внесено питання, які спрямовані на удосконалення, поглиблення та закріплення набутих знань, умінь і навичок кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності, а також на ознайомлення з тими питаннями, які вони вивчатимуть у подальшому.

У контрольній групі ми спостерігали зменшення кількості курсантів за низьким рівнем готовності когнітивного компонента на 5,7 % та збільшення за середнім і високим рівнями на 3,4 та 2,3 % відповідно.

Для формування мотиваційного компонента (утворює сполучну ланку між когнітивним і діяльнісним компонентами) обрано такі методи виховання та принципи організації аудиторної та позааудиторної виховної роботи, які включають такі виховні заходи: аудиторні – роз'яснення, інформування, бесіда, приклади позитивних дій прикордонних нарядів щодо підготовки та використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками, оцінювання активності і результатів курсантів у самостійній і позанавчальній роботі; позааудиторні – індивідуально-консультативна робота, переконування (виховна бесіда, диспут, педагогічна вимога), індивідуальне завдання, доручення, особистий приклад, стимулювання навчальної діяльності, обговорення переглянутих кінофільмів, прочитаних навчальних посібників, довідкових видань, науково-популярної літератури, зустріч з військовослужбовцями, які мають досвід ефективного кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності підрозділів охорони кордону, участь у роботі гуртка наукового товариства кафедри.

Результати впровадження до освітнього процесу зазначених виховних заходів дозволили констатувати, що в експериментальній групі кількість курсантів за низьким рівнем мотиваційного компонента зменшилася на 26,8 %, а за середнім та високим рівнями збільшилася на 19,8 та 8,1 %. Одночасно у контрольній групі не фіксувалося статис-

тично значущих змін. Так, кількість курсантів з низьким рівнем зменшилася на 5,7 %, а з середнім та високим рівнем збільшилася на 3,5 та 2,2 % відповідно.

Загалом, порівнюючи початкові та кінцеві результати дослідження, фіксуємо суттєві позитивні зміни за всіма компонентами, зокрема збільшення кількості курсантів з високим та середнім рівнем готовності до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності та зниження їх кількості за низьким рівнем (див. табл.).

Таблиця

**Результати порівняльного аналізу готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності (до і після реалізації авторської програми)**

Компоненти готовності	Етапи контролю	Рівні готовності											
		низький				середній				високий			
		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
		КК	%	КК	%	КК	%	КК	%	КК	%	КК	%
Когнітивний	ВК	32	36,0	38	44,2	44	49,4	38	44,2	13	14,6	10	11,6
	ПК	27	30,3	19	22,1	47	52,8	49	57,0	15	16,9	18	20,9
Мотиваційний	ВК	64	72,0	65	75,6	18	20,1	15	17,4	7	7,9	6	7,0
	ПК	59	66,3	42	48,8	21	23,6	32	37,2	9	10,1	13	15,1
Діяльнісний	ВК	60	67,5	56	65,0	19	21,3	18	21,0	10	11,2	12	12,4
	ПК	53	59,6	34	39,5	23	25,8	31	36,1	13	14,6	21	24,4

Примітка. КГ – контрольна група; ЕГ – експериментальна група; КК – кількість курсантів; ВК – вхідний контроль; ПК – підсумковий контроль.

**Висновки.** Отже, узагальнені результати дослідно-експериментальної роботи з перевірки ефективності авторської програми підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності дозволили зафіксувати динаміку кількісних і якісних змін, що відбулися в експериментальній групі за високим, середнім та низьким рівнями сформованості відповідної якості. За результатами проведеного формувального

---

експерименту спостерігаються статистично значущі зміни у рівнях сформованості готовності майбутніх офіцерів до зазначеного виду діяльності. Це підтверджує нашу гіпотезу про ефективність авторської програми у формуванні готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності.

**Перспективами подальших розвідок у даному напрямку** є розробка методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам вищих військових навчальних закладів щодо формування готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності за авторською програмою підготовки.

### Список використаної літератури

1. Совгіра С. В. Методика проведення педагогічного експерименту / С. В. Совгіра // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.] – Умань : ПП Жовтий, 2010. – Вип. 2. – С. 38–46.
2. Головка М. Б. Можливості використання авторських програм навчальних дисциплін у процесі підготовки фахівців дошкільної освіти [Електронний ресурс] / М. Б. Головка, О. І. Міхеєва // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/rednauk\\_2014\\_4\\_43.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/rednauk_2014_4_43.pdf).
3. Васів С. В. Авторська програма формування практичних умінь готовності до фізичного самовдосконалення у майбутніх офіцерів-прикордонників / С. В. Васів // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород, 2011. – Вип. 22. – С. 21–23.
4. Маріонда І. І. Авторська програма професійно-особистісної фізичної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників / І. І. Маріонда // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. / за ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. – Випуск 1.30. – Миколаїв : МДУ імені В. О. Сухомлинського, 2010. – С. 200–208.
5. Задорожна О. Р. Обґрунтування авторської експериментальної програми теоретичної підготовки фехтувальників на етапі попередньої базової

---

підготовки / О. Р. Задорожна // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. – Вінниця, 2013. – Вип. 16. – С. 119–127.

6. Сінкевич С. В. Формування ціннісного ставлення курсантів вищих військових закладів освіти до вивчення іноземної мови : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / Сінкевич Сергій Валентинович. – Хмельницький, 2002. – 186 с.

7. Серховець С. В. Сутність та зміст кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів / С. В. Серховець // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 1(70). – С. 147–156.

8. Серховець С. В. Структура готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності / С. В. Серховець // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 30. – С. 153–155.

9. Серховець С. В. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності / С. В. Серховець // Вісник Національного університету оборони України : зб-к наук праць. – К. : НУОУ, 2014. – Вип. 4 (41). – С. 97–102.

10. Серховець С. В. Теоретичне обґрунтування авторської програми підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів до кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності / С. В. Серховець // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. О. В. Діденко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 1(74). – С. 214–226.

11. Serkhovets S. V. Methodical recommendations for academic and teaching staff on forming future law enforcement officers' readiness for canine support of operational and service activities / S. V. Serkhovets // Nauka i Studia. – 2015. – № 9 (140) 2015. P. 48–56. – ISSN 1561-6894.

12. Афанасьєв А. О. Методичні рекомендації щодо підготовки та використання вартових собак в Державній прикордонній службі України / А. О. Афанасьєв, С. В. Серховець, О. Д. Богданюк. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – 32 с.

13. Афанасьєв А. О. Використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками в охороні державного кордону : альбом схем / А. О. Афанасьєв, С. В. Серховець. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – 62 с.

---

14. Афанасьев А. О. Основы подготовки инспекторов-кинологів зі службовими собаками до пошуку вибухових речовин, зброї, боеприпасів : навчально-методичний посібник / А. О. Афанасьев, С. В. Серховець. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2015. – 148 с.

15. Афанасьев А. О. Подготовка инспекторов-кинологів зі службовими собаками : навчально-методичний посібник / А. О. Афанасьев, С. В. Серховець. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2015. – 152 с.

*Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Сінкевич С. В.*

*Стаття надійшла до редакції 13.10.2015*

***Серховец С. В. Результаты экспериментальной проверки эффективности авторской программы подготовки будущих офицеров правоохранительных органов к кинологическому обеспечению оперативно-служебной деятельности***

В статье представлено содержание, порядок проведения и результаты экспериментальной проверки эффективности авторской программы подготовки будущих офицеров правоохранительных органов к кинологическому обеспечению оперативно-служебной деятельности.

**Ключевые слова:** *авторская программа, кинологическое обеспечение, оперативно-служебная деятельность, подготовка будущих офицеров правоохранительных органов.*

***Serkhovets. S. Results of experimental verification of efficiency of the author's program for training of future law enforcement officers to ensure canine support of operational and service activity***

The article represents the content, procedure and results of experimental verification of efficiency of the author's program for training of future law enforcement officers to ensure canine support of operational and service activity.

The experimental verification of effectiveness of formation of future law enforcement officers' readiness for ensuring canine support of operational and service activity based on the author's program (the forming ex-

---

periment) was preceded by the analysis of theory and practice of canine support of operational and service activity of law enforcement agencies as well as by determining of the essence and content of such concepts as “canine support of operational and service activity”, “future law enforcement officers’ readiness for ensuring canine support of operational and service activity”, by summarizing the findings on the issue of formation of future law enforcement officers’ readiness for ensuring canine support of operational and service activity, determining of the essence, content and structure of such readiness, substantiation of its criteria, indicators and levels.

Contradictions revealed during the first-order identifying experiment allowed the author to develop the system of classroom and extracurricular educational activities aimed at improving the structure and content of professional training of future officers of law enforcement agencies to ensure canine support of operational and service activity.

The results of the forming experiment showed statistically significant changes in the levels of forming of future officers’ readiness for such activity. This confirms our hypothesis about the effectiveness of the author’s program of future law enforcement officers’ readiness formation for ensuring canine support of operational and service activity.

**Keywords:** *author’s program, canine support, operational and service activity, future law enforcement officers’ training.*